

Примаченко Віталій Федорович

доцент кафедри кримінального права
та кримінології Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ КРИМІНАЛІЗАЦІЇ ЯК МЕТОДУ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ

Криміналізація не є законодавчо визначеним поняттям, тому у теоретичній площині її наповнюють різним змістом та надають різного значення. Проте оптимальною і найбільш аргументованою вбачається позиція Н. О. Лопашенко, на думку якої до основних методів кримінально-правової політики слід відносити криміналізацію, декриміналізацію, пеналізацію, депеналізацію, диференціацію й індивідуалізацію кримінальної відповідальності. А схильність деяких авторів пояснювати вказані вище методи один через інший (інші), як наприклад І. М. Антонов, який зазначає, що основними способами реалізації пеналізації є диференціація та індивідуалізація кримінальної відповідальності і покарання, вважає невірними. І пояснює вона це тим, що під традиційним значенням слова «метод» розуміється «спосіб теоретичного дослідження або практичного здійснення чого-небудь». А кримінально-правова політика як раз і здійснюється способами криміналізації, декриміналізації, пеналізації, депеналізації, диференціації та індивідуалізації кримінальної відповідальності. Тому вони і складають її методи, а не зміст, наукову основу і т. п. [1, с. 71–72].

Сучасні вітчизняні вчені переважно виокремлюють дві концепції щодо розуміння криміналізації [2, с. 197–198; 3, с. 319–320; 4, с. 585; 5, 247–248].

1. Криміналізація у широкому розумінні – передбачає закріплення у кримінальному законі не лише ознак нового складу злочину (злочинів), й відповідних йому конкретних юридичних форм щодо санкції (санкцій) та інших кримінально-правових наслідків. По суті, у цьому випадку у криміналізацію включають також пеналізацію та диференціацію кримінальної відповідальності.

Наприклад, Ю. В. Абакумова називає цю концепцію пуніфікаціоністською та пропонує розуміти у її розрізі під криміналізацією не тільки закріплення в законі ознак нових складів злочинів, а й, передусім, негативні зміни в санкціях норм Особливої частини КК у бік їх підвищення, введення нормативних обмежень на застосування інститутів звільнення від кримінальної відповідальності та покарання, інші нормативні новації, які викликають небажані для суб'єкта кримінально-правові наслідки, погіршують правове становище суб'єкта, посилюючи тим самим кримінальну відповідальність [6, с. 74].

Прихильники цієї концепції вважають, що якщо йдеться про визнання суспільно небезпечного діяння злочином, то необхідно враховувати усі його

ознаки, серед яких найважливіше місце займає така ознака як «караність». Такий підхід дає можливість запровадити нову кримінально-правову норму, не лише з чіткою структурою (наявність диспозиції та санкції), а й дозволяє чітко відмежувати злочин від адміністративного правопорушення. Вузьке розуміння процесу криміналізації призведе до поверхових кримінально-правових досліджень, спрямованих на удосконалення КК України [7, с. 52].

2. Криміналізація у вузькому розумінні – передбачає закріплення у кримінальному законі лише ознак нового складу злочину (злочинів). Що стосується покарання, то тут відбувається лише констатація того, що за цей злочин (злочини) є караність, а конкретика щодо покарання вирішується вже у ході пеналізації, яка знаходиться поза межами криміналізації.

Послідовники цієї (традиційної) концепції щодо розуміння поняття криміналізації розглядають її як «легальне визначення того чи іншого роду дій (бездіяльності) як злочину» або як «оголошення певних суспільно небезпечних діянь злочином», «віднесення їх до числа злочинів», «встановлення законодавцем кримінальної відповідальності за суспільно небезпечне діяння у формі кримінально-правової норми», «визначення в кримінальному законі діяння як суспільно небезпечного, винного і караного» [5, с. 248]. Або, наприклад, як процес виявлення суспільно небезпечних форм індивідуальної поведінки, визнання допустимості, можливості й доцільності кримінально-правової протидії їм і фіксації їх у законі як злочинних і кримінально караних [8, с. 13].

Звичайно, кожна концепція має свої недоліки та переваги і певну аргументацію щодо визнання свого права на існування. Однак вбачається, що традиційний погляд на криміналізацію є більш виправданим і саме до нього варто приєднатися, і ось із яких міркувань.

Сучасна кримінальна політика апелює багатоманітністю складових, які її утворюють, забезпечують, реалізують, проте, усі вони розташовані у різних її площинах та етапах, і по-різному визначаються, оскільки у більшості випадків є теоретичними конструкціями, які проявляють себе у різних галузях законодавства та безпосередньо здійснюються у законотворчості і правозастосуванні. Це створює певну хаотичність, колізійність, а, відповідно, і складність щодо їх розуміння, що природно призводить до помилок та неефективності кримінальної політики держави загалом.

Тому вважається необхідним конкретизувати у системному взаємозв'язку законотворчу та правозастосовну діяльність у сфері реалізації кримінальної політики держави шляхом виокремлення усіх її елементів, чіткого визначення їх етапності, змісту та характеристик.

1. Уголовное право. Общая часть. Преступление : академический курс : в 10-ти т. / под ред. Н. А. Лопашенко. – М. : Юрлитинформ, 2016. Т. 3 : Уголовная политика. Уголовная ответственность. – М., 2016. – 752 с.

2. Сучасна кримінально-правова система в Україні: реалії та перспективи : монографія / Ю. В. Баулін, М. В. Буроменський, В. В. Голіна та ін., за заг. ред. Ю. В. Бауліна. – К. : ВАІТЕ, 2015. – 688 с.

3. Павлик Л. В. Співвідношення диференціації кримінальної відповідальності з індивідуалізацією, криміналізацією та пеналізацією / Л. В. Павлик // Науковий вісник Львівського держ. ун-ту внутр. справ : Серія юридична. – 2011. – № 2. – С. 316–327.

4. Орловська Н. А. Деякі питання побудови кримінально-правових санкцій у контексті процесів криміналізації та пеналізації / Н. А. Орловська // Актуальні проблеми держави і права. – 2011. – Вип. 57. – С. 584–590.

5. Фріс П. Л. Кримінально-правова політика Української держави: теоретичні, історичні та правові проблеми / П. Л. Фріс. – К. : Атіка, 2005. – 332 с.

6. Абакумова Ю. В. Проблеми криміналізації та декриміналізації суспільно небезпечних діянь в умовах політики у сфері гуманізації кримінального законодавства України / Ю. В. Абакумова // Держава та регіони : Серія: Право. – 2014. – № 2 (44). – С. 74–82.

7. Мірошніченко С. Підстави та принципи криміналізації суспільно небезпечних діянь / С. Мірошніченко, О. Титаренко // Вісник прокуратури. – 2008. – № 3. – С. 51–57.

8. Балабанова Д. О. Теорія криміналізації : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право» / Д. О. Балабанова. – Одеса, 2007. – 18 с.

Рижков Едуард Володимирович
завідувач кафедри економічної
та інформаційної безпеки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ПРО НЕОБХІДНІСТЬ КРИМІНАЛІЗАЦІЇ НЕБЕЗПЕЧНОГО ПСИХОЛОГІЧНОГО ВПЛИВУ ТА ЗАБОРОНУ ДІЯЛЬНОСТІ ТОТАЛІТАРНИХ РЕЛІГІЙНИХ СЕКТ

У наш час керівництво МВС України у період власного структурного реформування визначає напрямки своєї роботи в найближчій перспективі. Одним з таких напрямків, на наш погляд, повинна стати робота щодо забезпечення енергоінформаційної безпеки громадян та суспільства. У вітчизняній науці вищезазначена тематика й досі залишається практично не досліджуваною. Проте такий стан має місце поряд із збільшенням різного роду зловживань, підґрунтям яких є суттєве підвищення енергетичних можливостей людини та доступності спеціальних знань, які містяться в наукових та популярних джерелах, основним змістом яких є розвиток енергоінформаційної сутності людини. Якщо не вжити належних заходів, правоохоронні органи найближчим часом зіткнуться з великою кількістю енергоінформаційних зловживань.

Енергоінформаційні зловживання характеризуються сукупністю дій, які скоюються з протиправною метою, з прямим умислом та з використанням навичок (здібностей) енергоінформаційного впливу на людину, а саме на її сферу свідомості або підсвідомості. Такий вплив здатен знизити або усунути критичність людини, обмежити свободу волевиявлення, порушити свідомі процеси мислення. Частіше за все це проявляється в результаті різноманітних